

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-741/21 – 1

Zaak C-741/21

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

1 december 2021

Verwijzende rechter:

Landgericht Saarbrücken (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

22 november 2021

Verzoeker:

GP

Verweerster:

juris GmbH

[OMISSIS]

LANDGERICHT SAARBRÜCKEN

5e civiele kamer

BESLISSING

In de zaak

GP, [OMISSIS] Duisburg,

verzoeker

[OMISSIS]

tegen

juris GmbH Juristisches Informationssystem für die Bundesrepublik Deutschland
[OMISSIS] Saarbrücken,

verweerster

[OMISSIS]

heeft de 5e civiele kamer van het Landgericht Saarbrücken (rechter in tweede
aanleg Saarbrücken, Duitsland)

[OMISSIS] [samenstelling van de kamer]

als volgt beslist:

I.

Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie worden krachtens artikel 267 VWEU de volgende vragen voorgelegd inzake de uitlegging van hoofdstuk VIII, in het bijzonder artikel 82, van verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming, hierna: „AVG”):

1. Moet het begrip immateriële schade in artikel 82, lid 1, AVG met het oog op overweging 85 en overweging 146, derde zin, van verordening 2016/679 in die zin worden opgevat dat het elke aantasting van de beschermde rechtspositie omvat, ongeacht de overige gevolgen en de aanzienlijkheid ervan?
2. Wordt aansprakelijkheid voor schadevergoeding op grond van artikel 82, lid 3, AVG uitgesloten door het feit dat de inbreuk wordt toegeschreven aan een menselijke fout in het individuele geval van een persoon die handelt onder het gezag van de verwerkingsverantwoordelijke in de zin van artikel 29 AVG?
3. Is het toelaatbaar of raadzaam om de bepaling van de immateriële schade te baseren op de vaststellingscriteria van artikel 83 AVG, in het bijzonder artikel 83, leden 2 en 5, AVG?
4. Moet de schadevergoeding worden bepaald voor elke individuele inbreuk of worden meerdere – althans meerdere gelijksoortige – inbreuken bestraft met een algehele schadevergoeding die niet wordt bepaald door optelling van individuele bedragen, maar is gebaseerd op een evaluatieve, integrale afweging?

II.

[OMISSIS] [schorsing van de behandeling van de zaak in afwachting van de prejudiciële beslissing van het Hof van Justitie van de Europese Unie]

Motivering

A. Voorwerp van het hoofdgeding

- 1 Verzoeker, die in Duitsland zelfstandig advocaat is, was klant bij verweerster, die een juridische databank exploiteert. Nadat verweerster in antwoord op een verzoek van verzoeker om informatie had meegedeeld dat de gegevens van verzoeker ook waren gebruikt voor direct marketing, heeft verzoeker bij brief van 6 november 2018 de aan verweerster verleende toestemming om per e-mail en/of telefonisch te worden geïnformeerd over onderzoeksdiensten, inhoud en evenementen, alsmede alle eventuele verdere toestemmingen herroepen. Bovendien heeft hij bezwaar gemaakt tegen elke verwerking van hem betreffende persoonsgegevens voor reclamedoelinden (met uitzondering van de verwerking die nodig is om hem de nieuwsbrieven [OMISSIS] [naam van de nieuwsbrieven] toe te sturen die hij nog wenst te ontvangen).
- 2 In januari 2019 ontving verzoeker per post twee reclamebrieven van verweerster, elk gedateerd op 18 januari 2019, op zijn kantooradres, maar persoonlijk aan hem gericht. In reactie daarop heeft verzoeker verweerster bij brief van 18 april 2019, opnieuw onder bijvoeging van het bezwaar tegen reclame van 6 november 2018, meegedeeld dat zijn gegevens onrechtmatig waren verwerkt door het genereren van de reclamebrieven, en heeft hij een vordering tot schadevergoeding ingesteld op grond van artikel 82, lid 1, AVG. Op 3 mei 2019 heeft verweerster verzoeker opnieuw een reclamebrief gestuurd, waarop verzoeker bij brief van 15 mei 2019, die door een deurwaarder aan verweerster is betekend, opnieuw bezwaar heeft gemaakt.
- 3 In elk van voornoemde reclamebrieven was een door verweerster als zodanig aangeduide „persoonlijke testcode” afgedrukt, een individuele tekenreeks van tien cijfers, samen met het verzoek aan de geadresseerde om deze code in te voeren op de aangegeven website van verweerster. Op 7 juni 2019 heeft verzoeker een notaris de in de reclamebrief van 3 mei 2019 aangegeven website laten openen en de persoonlijke testcode laten invoeren, waarna een online bestelformulier voor producten van verweerster verscheen met informatie over de persoon van verzoeker.
- 4 Verzoeker is van mening dat verweerster op onrechtmatige wijze hem betreffende persoonsgegevens heeft verwerkt en daarbij zijn grondrecht voortvloeiende uit artikel 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie op zodanige wijze heeft geschonden dat hij de controle over zijn persoonsgegevens heeft verloren. Volgens hem is verweerster hem derhalve op grond van artikel 82, lid 1, AVG zowel een materiële (kosten van de deurwaarder en de notaris) als een immateriële schadevergoeding verschuldigd, zonder dat in dit verband aan

aanvullende vereisten (gevolgen of aanzienlijkheid van de aantasting van rechten) moet worden voldaan.

- 5 Verweerster ontkent aansprakelijkheid van haar kant waarbij zij erop wijst dat zij een procedure voor de behandeling van reclamebezwaren heeft geïmplementeerd en dat de late behandeling van het reclamebezwaar te wijten was aan het feit dat een individuele medewerker in strijd met de instructies heeft gehandeld of dat alleen met onevenredig grote inspanningen gevolg had kunnen worden gegeven aan het bezwaar, nadat de brieven reeds in opdracht waren gegeven.

Volgens verweerster vormt enkel de niet-nakoming van de verplichting voortvloeiende uit artikel 21, lid 3, AVG geen schade in de zin van artikel 82, lid 1, AVG.

B. Toepasselijke bepalingen

I. Unierecht

Verordening 2016/679 – Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

- 6 Artikel 82 Recht op schadevergoeding en aansprakelijkheid

1. Eenieder die materiële of immateriële schade heeft geleden ten gevolge van een inbreuk op deze verordening, heeft het recht om van de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker schadevergoeding te ontvangen voor de geleden schade.

2. Elke verwerkingsverantwoordelijke die bij verwerking is betrokken, is aansprakelijk voor de schade die wordt veroorzaakt door verwerking die inbreuk maakt op deze verordening. Een verwerker is slechts aansprakelijk voor de schade die door verwerking is veroorzaakt wanneer bij de verwerking niet is voldaan aan de specifiek tot verwerkers gerichte verplichtingen van deze verordening of buiten dan wel in strijd met de rechtmatige instructies van de verwerkingsverantwoordelijke is gehandeld.

3. Een verwerkingsverantwoordelijke of verwerker wordt van aansprakelijkheid op grond van lid 2 vrijgesteld indien hij bewijst dat hij op geen enkele wijze verantwoordelijk is voor het schadeveroorzakende feit.

[...]

- 7 Artikel 83 Algemene voorwaarden voor het opleggen van administratieve geldboeten

[...]

2. Administratieve geldboeten worden, naargelang de omstandigheden van het concrete geval, opgelegd naast of in plaats van de in artikel 58, lid 2, onder a) tot en met h) en onder j), bedoelde maatregelen. Bij het besluit over de vraag of een administratieve geldboete wordt opgelegd en over de hoogte daarvan wordt voor elk concreet geval naar behoren rekening gehouden met het volgende:

- a) de aard, de ernst en de duur van de inbreuk, rekening houdend met de aard, de omvang of het doel van de verwerking in kwestie alsmede het aantal getroffen betrokkenen en de omvang van de door hen geleden schade;
- b) de opzettelijke of nalatige aard van de inbreuk;
- c) de door de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker genomen maatregelen om de door betrokkenen geleden schade te beperken;
- d) de mate waarin de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker verantwoordelijk is gezien de technische en organisatorische maatregelen die hij heeft uitgevoerd overeenkomstig de artikelen 25 en 32;
- e) eerdere relevante inbreuken door de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker;
- f) de mate waarin er met de toezichthoudende autoriteit is samengewerkt om de inbreuk te verhelpen en de mogelijke negatieve gevolgen daarvan te beperken;
- g) de categorieën van persoonsgegevens waarop de inbreuk betrekking heeft;
- h) de wijze waarop de toezichthoudende autoriteit kennis heeft gekregen van de inbreuk, met name of, en zo ja in hoeverre, de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker de inbreuk heeft gemeld;
- i) de naleving van de in artikel 58, lid 2, genoemde maatregelen, voor zover die eerder ten aanzien van de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker in kwestie met betrekking tot dezelfde aangelegenheid zijn genomen;
- j) het aansluiten bij goedgekeurde gedragscodes overeenkomstig artikel 40 of van goedgekeurde certificeringsmechanismen overeenkomstig artikel 42; en
- k) elke andere op de omstandigheden van de zaak toepasselijke verzwarende of verzachtende factor, zoals gemaakte financiële winsten, of vermeden verliezen, die al dan niet rechtstreeks uit de inbreuk voortvloeien.

3. Indien een verwerkingsverantwoordelijke of een verwerker opzettelijk of uit nalatigheid met betrekking tot dezelfde of daarmee verband houdende verwerkingsactiviteiten een inbreuk pleegt op meerdere bepalingen van deze verordening, is de totale geldboete niet hoger dan die voor de zwaarste inbreuk.

[...]

5. Inbreuken op onderstaande bepalingen zijn overeenkomstig lid 2 onderworpen aan administratieve geldboeten tot 20 000 000 EUR of, voor een onderneming, tot 4 % van de totale wereldwijde jaaromzet in het voorgaande boekjaar, indien dit cijfer hoger is:

a) de basisbeginselen inzake verwerking, met inbegrip van de voorwaarden voor toestemming, overeenkomstig de artikelen 5, 6, 7 en 9;

b) de rechten van de betrokkenen overeenkomstig de artikelen 12 tot en met 22;

[...]

8 Overweging 85

Een inbreuk in verband met persoonsgegevens kan, wanneer dit probleem niet tijdig en op passende wijze wordt aangepakt, resulteren in lichamelijke, materiële of immateriële schade voor natuurlijke personen, zoals verlies van controle over hun persoonsgegevens of de beperking van hun rechten, discriminatie, identiteitsdiefstal of -fraude, financiële verliezen, ongeoorloofde ongedaanmaking van pseudonimisering, reputatieschade, verlies van vertrouwelijkheid van door het beroepsgeheim beschermde persoonsgegevens, of enig ander aanzienlijk economisch of maatschappelijk nadeel voor de natuurlijke persoon in kwestie. [...]

9 Overweging 146

De verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker moet alle schade vergoeden die iemand kan lijden ten gevolge van een verwerking die inbreuk maakt op deze verordening. De verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker moet van zijn aansprakelijkheid worden vrijgesteld indien hij bewijst dat hij niet verantwoordelijk is voor de schade. Het begrip „schade” moet ruim worden uitgelegd in het licht van de rechtspraak van het Hof van Justitie, op een wijze die ten volle recht doet aan de doelstellingen van deze verordening. Dit laat eventuele eisen tot schadeloosstelling wegens inbreuken op andere regels in het Unierecht of het lidstatelijke recht onverlet. [...]

De betrokkenen dienen volledige en daadwerkelijke vergoeding van door hen geleden schade te ontvangen. [...]

II. Duits recht

Bürgerliches Gesetzbuch (Duits Burgerlijk Wetboek; hierna: BGB)

10 § 823 Verplichting tot schadevergoeding

1. Eenieder die opzettelijk of uit nalatigheid wederrechtelijk letsel toebrengt aan het leven, het lichaam, de gezondheid, de vrijheid, het eigendom of enig ander recht van een ander, is gehouden tot vergoeding van de daaruit voortvloeiende schade van de ander.

2. Dezelfde verplichting geldt voor eenieder die een wet overtreedt die bedoeld is om een andere persoon te beschermen. Indien volgens de inhoud van de wet een overtreding van de wet ook zonder schuld mogelijk is, ontstaat de verplichting tot schadevergoeding alleen in het geval van schuld.

11 § 253 Immateriële schade

1. Voor andere dan vermogensschade kan schadevergoeding in geld slechts worden gevorderd in de gevallen bij de wet bepaald.

2. Indien schadevergoeding verschuldigd is wegens aantasting van lichaam, gezondheid, vrijheid of seksuele zelfbeschikking, kan ook een billijke vergoeding in geld worden gevorderd wegens schade die geen vermogensschade is.

C. Twijfels omtrent de uitlegging

I. Eerste prejudiciële vraag

- 12 Artikel 82, lid 1, AVG noemt als voorwaarden voor een recht op schadevergoeding een inbreuk op de verordening, materiële of immateriële schade en een oorzakelijk verband tussen de inbreuk en de schade.

Verzoeker baseert zijn vordering uitsluitend op het feit dat zijn gegevens zijn verwerkt zonder rekening te houden met zijn bezwaar; diens gevolg is zijn recht op controle over zijn persoonsgegevens, dat wordt gewaarborgd door artikel 8 van het Handvest van de grondrechten en nader is uitgewerkt in de AVG, geschonden.

- 13 Tegen deze achtergrond rijst allereerst de vraag of een inbreuk op de AVG schade kan opleveren zonder dat andere rechtsposities worden aangetast. Dit kan het geval zijn, als de geschonden bepaling van de AVG de betrokkene een subjectief recht toekent. Indien een inbreuk op de verordening – bijvoorbeeld een louter onrechtmatige verwerking van gegevens op grond van artikel 6, lid 1, of het feit dat geen rekening is gehouden met een bezwaar op grond van artikel 21, lid 3 – en het ontstaan van schade zouden kunnen samenvallen, behoeft dus niet verder te worden onderzocht of een andere rechtspositie wordt aangetast.
- 14 Voorts moet worden verduidelijkt of een aantasting van de beschermde rechtspositie volstaat om een vordering tot schadevergoeding in te stellen.

Naar Duits recht waren vorderingen tot vergoeding van immateriële schade wegens inbreuk op de gegevensbescherming al mogelijk voordat de AVG in werking was getreden. Een inbreuk op de gegevensbescherming kan immers een inbreuk vormen op het algemene persoonlijkheidsrecht, die aanleiding kan geven tot een vordering tot schadevergoeding uit hoofde van § 823, lid 1, § 253 BGB respectievelijk § 8 EVRM. Volgens vaste rechtspraak leidt een inbreuk op het algemene persoonlijkheidsrecht echter alleen tot een recht op financiële

schadevergoeding, indien het een ernstige aantasting betreft en de aantasting niet op andere wijze afdoende kan worden gecompenseerd (BGH, arrest van 14 november 2017, VI ZR 534/15; BGH, arrest van 17 december 2013, VI ZR 211/12); constitutionele bezwaren hiertegen zijn niet te ontdekken (BVerfG, besluit van 2 april 2017, 1 BvR 2194/15).

- 15 Het valt te betwijfelen of dergelijke beperkingen ook gelden voor het recht op vergoeding van immateriële schade zoals opgenomen in artikel 82, lid 1, AVG.

Gelet op overweging 146, derde en zesde zin, kan worden aangenomen dat het begrip „schade” in de zin van artikel 82, lid 1, AVG ruim moet worden uitgelegd, vooral omdat in overweging 85 het verlies van controle over persoonsgegevens uitdrukkelijk als schade wordt genoemd.

Anderzijds wordt in overweging 85 verwezen naar „aanzienlijk economisch of maatschappelijk nadeel”, hetgeen erop zou kunnen wijzen dat in ieder geval geringe schade van vergoeding moet worden uitgesloten.

II. Tweede prejudiciële vraag

- 16 Volgens de bewoordingen van artikel 82, lid 1, AVG is de vordering tot schadevergoeding niet gekoppeld aan schuld van de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker, zodat moet worden aangenomen dat er een vermoeden van schuld bestaat, ook gelet op artikel 82, lid 3, AVG, volgens welk artikel de verwerkingsverantwoordelijke van aansprakelijkheid is vrijgesteld, indien hij bewijst dat hij op geen enkele wijze verantwoordelijk is voor het schadeveroorzakende feit.
- 17 Uit de bepaling wordt niet duidelijk welke concrete eisen aan dit bewijs moeten worden gesteld; met name blijft onduidelijk of „verantwoordelijk” moet worden opgevat in de zin van opzettelijk of nalatig en welke betekenis moet worden toegekend aan de bewoordingen „op geen enkele wijze”.
- 18 Tegen deze achtergrond wint de vraag aan belang of de aansprakelijkheid van de verantwoordelijke reeds wegvalt door het feit dat deze verwijst naar een verzuim van een werknemer – in casu het verzuim om in strijd met uitdrukkelijke instructies een reclamebezwaar in het systeem te registreren. Deze uitlegging van artikel 82, lid 3, AVG zou echter kunnen leiden tot een aanzienlijke beperking van het recht voortvloeiende uit artikel 82, lid 1, AVG, indien de verwerkingsverantwoordelijke aan zijn aansprakelijkheid zou kunnen ontsnappen door een algemene verwijzing naar het wangedrag van een werknemer. De formulering „op geen enkele wijze” zou kunnen worden opgevat als een correctie hierop, maar het is niet duidelijk aan welke eisen in dit verband moet worden voldaan.

III. Derde prejudiciële vraag

- 19 Deze vraag heeft betrekking op de criteria aan de hand waarvan de omvang van de verschuldigde vergoeding kan worden bepaald, in het bijzonder of de AVG uniforme criteria voorschrijft dan wel of de omvang van de vergoeding afhangt van de betrokken nationale bepalingen.
- 20 Hoewel artikel 83 AVG betrekking heeft op het opleggen van geldboeten, lijken de daar genoemde vaststellingscriteria ook geschikt en doeltreffend voor de bepaling van geldelijke schadevergoeding voor immateriële schade. Bovendien zou bij de uniforme toepassing van deze criteria in alle lidstaten rekening worden gehouden met de eis van een daadwerkelijke schadevergoeding (overweging 146). De prejudiciële vraag is hier van bijzonder belang, omdat in artikel 83, lid 5, AVG in het geval van een onderneming de jaaromzet als maatstaf voor de beoordeling van bepaalde inbreuken wordt genomen (waaronder inbreuken op de artikelen 6 en 21 AVG).

IV. Vierde prejudiciële vraag

- 21 In het hoofdgeding vond meerdere keren een gegevensverwerking plaats met het oog op direct marketing, hoewel hier eerder meermaals bezwaar tegen was gemaakt.
- 22 Tegen deze achtergrond rijst de vraag of elke individuele inbreuk op de AVG afzonderlijk moet worden behandeld en bestraft, dan wel of – althans voor meerdere gelijksoortige inbreuken – een algehele vergoeding moet worden vastgesteld. Aansluitend rijst de vraag of de algehele schadevergoeding die moet worden berekend, gebaseerd moet zijn op individuele bedragen voor elke inbreuk, die vervolgens worden opgenomen in een totaalbedrag – maar niet door de optelling van de individuele bedragen – dan wel of een algehele vergoeding moet worden bepaald op basis van een evaluerende, integrale afweging.

V. Verwijzingsverzoek

- 23 Het recht op schadevergoeding uit hoofde van artikel 82, lid 1, AVG is in de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie nog niet uitputtend verduidelijkt en de individuele vereisten kunnen evenmin rechtstreeks uit de AVG worden afgeleid; in het bijzonder blijkt een kenmerk van een gebrek aan aanzienlijkheid niet rechtstreeks uit de AVG, zodat een verwijzing ter verduidelijking van bovengenoemde vragen noodzakelijk lijkt (zie BVerfG, besluit van 14 januari 2021, 1 BvR 2853/19).
- 24 Het Oostenrijkse Oberste Gerichtshof (hoogste federale rechter in civiele en strafzaken) heeft bij beslissing van 15 april 2021 [OMISSIS] [dossiernummer] reeds een verzoek om een prejudiciële beslissing over artikel 82 AVG aan het Hof van Justitie van de Europese Unie voorgelegd. Dit staat het onderhavige verzoek

niet in de weg, temeer omdat de prejudiciële vragen slechts ten dele betrekking hebben op hetzelfde onderwerp.

[OMISSIS] [handtekeningen]

WERKDOCUMENT